

Prestiž povolání – červen 2013

Technické parametry

<i>Výzkum:</i>	<i>Naše společnost 2013, v13-06</i>
<i>Realizátor:</i>	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR</i>
<i>Projekt:</i>	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR</i>
<i>Termín terénního šetření:</i>	<i>3. 6. – 10. 6. 2013</i>
<i>Výběr respondentů:</i>	<i>Kvótní výběr</i>
<i>Kvóty:</i>	<i>Kraj (oblasti NUTS 3), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
<i>Zdroj dat pro kvótní výběr:</i>	<i>Český statistický úřad</i>
<i>Reprezentativita:</i>	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
<i>Počet dotázaných:</i>	<i>1023</i>
<i>Metoda sběru dat:</i>	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem</i>
<i>Výzkumný nástroj:</i>	<i>Standardizovaný dotazník</i>
<i>Otázky:</i>	<i>EU.104</i>
<i>Zveřejněno dne:</i>	<i>3. září 2013</i>
<i>Zpracoval:</i>	<i>Milan Tuček</i>

V červnovém šetření zkoumalo CVVM prestiž vybraných povolání u české veřejnosti. Všem respondentům byl předložen seznam šestadvaceti profesí (viz tabulku na následující straně) s instrukcí: „Na seznamu jsou uvedena některá povolání. Vyberte povolání, jehož si vážíte nejvíce, a dejte mu 99 bodů. Pak vyberte takové, jehož si vážíte nejméně, a obodujte je číslem 01. Poté postupujte odshora dolů a všem zbývajícím přiřadte body od 02 do 98 podle osobního uvážení.“ Seznam profesí byl shodný s rokem 2011, kdy byla doplněna zdravotní sestra a stavební dělník a vynechán soustružník a opravář elektrospotřebičů (jsou uvedeny v tabulce na místě odpovídajícím jejich poslednímu bodovému ohodnocení). (Prestiž povolání se sice zkoumala i v červnovém výzkum v roce 2012, ale šlo o trochu odlišnou metodiku, která si kladla za cíl zjistit, do jaké míry je prestiž určité profese daná rodem: na jedné polovině souboru dotázaných byly některé profese z daného seznamu

dotazovány v mužském rodě, na druhé polovině v rodě ženském. I když u většiny profesí nebyl rozdíl v průměrech hodnocení prestiže mezi mužskou a ženskou variantou profese statisticky významný, takové profese se přesto vyskytly – viz zprávu z loňského roku. Proto považujeme za korektní v časové řadě loňský rok neuvádět.)

Tabulka 1: Prestiž povolání (průměrné bodové hodnocení) v letech 2004-2013

Profese	11/2004 průměr	pořadí	6/2007 průměr	pořadí	6/2011 průměr	pořadí	6/2013 průměr	pořadí
Lékař	89,5	1.	89,8	1.	89,1	1.	91,5	1.
Vědec	80,7	2.	81,8	2.	75,4	2.	76,3	2.
Zdravotní sestra					73,9	3.	74,8	3.
Učitel na vysoké škole	78,5	3.	78,2	3.	72,4	4.	74,6	4.
Učitel na základní škole	71,3	4.	70,7	4.	70,3	5.	71,1	5.
Soudce	64,8	6.	65,0	7.	61,0	7.	66,3	6.
Soukromý zemědělec	59,1	10.	59,0	8.	60,3	9.	63,9	7.
Projektant	64,1	7.	65,5	6.	61,7	6.	62,6	8.
Programátor	66,3	5.	65,7	5.	60,8	8.	59,7	9.
Policista	47,6	20.	52,1	13.	53,9	11.	55,7	10.
Truhlář	50,8	16.	51,4	14.	53,2	12.	55,6	11.
Majitel malého obchodu	51,2	15.	50,1	16.	51,4	15.	54,8	12.
Starosta	60,1	8.	57,4	9.	52,6	14.	53,1	13.
Účetní	53,5	14.	51,3	15.	54,1	10.	52,3	14.
Manažer	59,4	9.	55,4	11.	53,0	13	50,2	15.
Voják z povolání	44,8	22.	46,4	21.	48,3	17	49,7	16.
Stavební dělník					48,1	18	49,3	17.
Profesionální sportovec	56,1	11.	55,6	10.	51,2	16	47,6	18.
Opravář elektrospotřebičů	50,2	17.	49,7	18.	-			
Soustružník	47,7	19.	49,0	19.	-			
Bankovní úředník	50,2	18.	48,7	20.	46,9	19	45,7	19.
Prodavač	42,8	24.	41,5	23.	43,6	21	44,7	20.
Novinář	54,4	12.	53,0	12.	46,5	20	43,8	21.
Sekretářka	43,7	23.	40,5	24.	41,4	23	40,0	22.
Kněz	46,1	21.	43,2	22.	42,8	22	38,0	23.
Ministr	53,8	13.	50,0	17.	38,0	24	37,9	24.
Uklízečka	29,4	26.	29,0	26.	34,0	25	34,2	25.
Poslanec	39,9	25.	36,5	25.	27,0	26	25,1	26.

Z tabulky je patrné, že povolání lékaře dlouhodobě zaujímá v žebříčku prestiže vybraných profesí první pozici převážně s více než desetibodovým odstupem před ostatními profesemi (letos dosáhl odstup 15 procentních bodů). V posledním šetření dokonce polovina respondentů udělila lékařům maximum 99 bodů (v roce 2011 to bylo 42%). Pro dokreslení: vědcům, kteří zaujímají místo hned po lékařích, udělilo toto maximum desetina oslovených.

Je třeba uvést, že maximum 99 bodů bylo uděleno každé profesi alespoň jednou (tj. i těm profesím, které zaujímají poslední místa v žebříčku), ale více než tři procenta dotázaných (více než 30 respondentů) udělilo maximum jen soukromému zemědělci (3,2 %), zdravotní sestře a soudci (3,6 %), učitelů na základní škole (4,8 %) a vysokoškolskému učitelů (5,9 %). Podobně pak jednobodovým minimem byly taktéž oceněny všechny profese -s výjimkou majitele malého obchodu- alespoň jednou. Nejvíce byl jedním bodem ohodnocen poslanec (29,4 % respondentů), uklízečka (18,5 %), kněz (12,6 %), ministr (7,5 %), profesionální sportovec (7,0 %), novinář (4,7 %), stavební dělník (3,7 %) a voják z povolání (3,1 %). Oproti výzkumu v roce 2011 se výrazně zvýšilo procento respondentů s minimálním hodnocením poslance (o třetinu) a výrazně se rozšířil počet profesí s minimálním (alespoň tříprocentním) hodnocením.

Vraťme se k žebříčku. Pořadí prvních pěti profesí s průměrným hodnocením vyšším jak 70 bodů zůstalo zachováno. Za touto skupinou následují na šestém až devátém místě profese se zhruba 60 bodovým hodnocením v pořadí soudce, soukromý zemědělec, projektant, programátor. Stejná skupina profesí vyšla i v roce 2011. U prvních dvou došlo navýšení průměrné prestiže – u soudce o 5 bodů, u zemědělce o čtyři (zatím nejvyšší hodnota za posledních deset let).

Následuje velká skupina rozmanitých a nesourodých profesí s hodnocením kolem 50 ti bodů (9-18 místo). Jejich bodové hodnocení se během čtyř let výrazně nezměnilo. Za pozornost stojí postupné zvyšování prestiže policisty a naopak postupný propad prestiže profesionálního sportovce.

Ze zbylých profesí výrazným propadem prošel novinář (za deset let o deset bodů), kněz (o osm bodů) a především poslanec a ministr (o 15 bodů). Pro poslance to znamenalo, že zaujal poslední místo v žebříčku námi vybraných profesí (za uklízečkou, která zatím do roku 2011 vždy byla s určitým odstupem poslední). U ministra to znamenalo propad o sedm míst na třetí místo od konce.

Uvedené změny jsou nejvýraznějšími posuny za období posledních deseti let. Ovšem k zásadnímu propadu došlo již mezi roky 2007 a 2011, výzkum v roce 2013 jen potvrdil minulý výsledek. Změny dokládají, že současný stav naší politické scény se promítl do výrazného poklesu prestiže všech povolání nějak spjatých s politikou (včetně novinářů „hlídacích psů demokracie“). Jinak celkově žebříček prestiže profesí vykazuje jen malou proměnlivost. Protože prestiž profese lze vnímat jako určitý průřez sociální struktury společnosti s její hodnotovou strukturou, tak toto zjištění znamená, že naše společnost je v tomto ohledu (až na politickou scénu) stabilizovaná.

Metodologická poznámka. S výjimkou vojáka z povolání, profesionálního sportovce, kněze a novináře mají všechny zkoumané profese bodová rozložení výrazně jednovrcholová a relativně nízký rozptyl, takže porovnání průměrů je zcela na místě. Zmíněné čtyři profese mají spíše rovnoměrné zastoupení všech hodnocení bez výraznější převahy nějakých hodnot (tj. větší rozptyl odpovědí). Žádná z profesí, ani kněz či voják z povolání, kde by to nejspíš připadalo v úvahu, nemá rozložení bodového hodnocení bipolární (tj. vysoký podíl těch, kteří připisují profesi vysokou prestiž a podobně vysoký podíl těch, kteří prestiž hodnotí jako nízkou).

Podrobnější analýza prokázala očekávanou souvislost mezi sociálním statusem dotázaného a bodovým hodnocení řady profesí. Pro jednoduchost uvádíme jen souvislost s dosaženým vzděláním (viz tabulku 2) u profesí, kde byla zjištěna nejvyšší míra závislosti. Jde o podsoubor ekonomicky aktivních a vzděláním zhruba vyjadřuje postavení dotázaného na trhu práce (profesní status) - dělení na dělnické profese, techniky a odborníky.

Tabulka 2: Prestiž vybraných povolání (průměrné bodové hodnocení) v závislosti na dosaženém vzdělání

	Učitel VŠ	Vědec	Novinář	Manažer		Ministr	Poslanec		Uklízečka
Vyučení	73	74	41	46		33	21		37
Maturita	76	76	44	50		36	25		33
Vysoká škola	80	80	46	58		45	30		31

Podle očekávání respondenti s vyšším vzděláním významně výše hodnotí prestiž vysoce kvalifikovaných profesí, kdežto výrazně níže hodnotí prestiž nekvalifikovaných profesí a naopak je to mezi respondenty s nižším vzděláním.

Hodnocení prestiže poslanců a ministrů je také významně podmíněno vzděláním, i když k propadu (při srovnání s rokem 2007) došlo ve všech vzdělanostních skupinách. V roce 2011 jsme si kladli otázku, zda zde časem nedojde k názorovému vyrovnání, tj. že i mezi vzdělanější částí veřejnosti ztratí ministři (a poslanci) i zbytky prestiže. Nestalo se tak, takže stále platí názorový rozdíl daný dosaženým vzděláním, což lze vysvětlit tak, že zatímco vzdělanější respondenti spojují prestiž i s určitým (abstraktním) významem ministra, resp. poslance jako instituce, respondenti s nižším vzděláním svoje hodnocení spojují jen s (konkrétními) současnými představiteli těchto profesí.

Pokusili jsme se pomocí faktorové analýzy zjistit, zda hodnocení prestiže jednotlivých profesí vychází z nějaké obecnější strukturace profesí (např. fyzická, duševní práce, rozhodovací pravomoce, míra odpovědnosti...). Výsledek není zcela jednoznačný: jednak šest vydělených skupin profesí (faktorů) vysvětluje jen 57 % rozptylu odpovědí, jednak některé z vydělených dimenzí postrádají „společného jmenovatele“.

1. Fyzická práce (prodavač, stavební dělník, uklízečka, truhlář, majitel malého obchodu, soukromý zemědělec – plus sekretářka, účetní)
2. Politické profese (poslanec, ministr, starosta – plus soudce, kněz)
3. Profese ve zdravotnictví a školství (lékař, zdravotní sestra, učitel VŠ, učitel ZŠ)
4. Profese spojené s bezpečností (voják z povolání, policista)
5. Náročné (individuální) profese (programátor, profesionální sportovec, manažer, vědec, projektant)
6. Ostatní (novinář, bankovní úředník).

Výsledek odvisí od našeho konkrétního seznamu profesí, který systematicky nepokrývá tradiční dělení profesí podle obsahu a charakteru práce. Avšak i tak výsledné zjištění vykazuje zřetelnou logickou strukturaci hodnocení, kde podstatnými prvky jsou přeci jen charakter práce (fyzické práce vs. jiná), dále pak vydělení politické sféry, výlučný význam profesí ve školství a zdravotnictví a oddělení bezpečnostních složek.